

کشف مؤلفه‌های پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی و ارتباط آن با خودباوری علمی نجیب الله نوری^۱

چکیده

یکی از آثار انقلاب اسلامی ایجاد خودباوری علمی در بین ایرانیان و سایر مسلمانان است که توانسته در کشورهای اسلامی این اندیشه را به وجود آورده است که می‌توانند در عرصه‌های علمی، فکری و تکنولوژی مولد باشند و تولیدات علمی داشته باشند. این امر تولید دانش و پیشرفت تکنولوژی را که قدرت‌های بزرگ در انحصار و اختیار خود قرار داده بودند از انحصارگرایی در می‌آورد. پژوهش حاضر با روش تجربی توصیفی از نوع همبستگی انجام شده است. در این پژوهش پرسشنامه پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی تدوین گردیده و با استفاده از روش تحلیل عامل اکتشافی مؤلفه‌های آن استخراج و سپس ارتباط همبستگی آن با خودباوری علمی بررسی گردید. جامعه آماری این پژوهش دانش‌پژوهان جامعه المصطفی العالمیه و دانشجویان دانشگاه قرآن و حدیث بود. تعداد ۱۳۲ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب گردید. ابزار پژوهش حاضر شامل پرسشنامه محقق ساخته پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی (۱۸ گویه) و پرسشنامه محقق ساخته خودباوری علمی (۲۳ گویه) بود. داده‌ها با روش تحلیل عامل اکتشافی، همبستگی و رگرسیون و با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی شامل چهار عامل آشنایی، پذیرش، تحقق و تلاش است. گویه‌ها بر روی این چهار عامل بارعاملی معنادار نشان می‌دهد. همچنین پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی با خودباوری علمی ارتباط مثبت و معنادار دارد. پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی و مؤلفه‌های آن به صورت معنادار، خودباوری علمی را پیش‌بینی می‌کند. یافته‌ها با استفاده از اندیشه‌های امام خمینی‌ره و امام خامنه‌ای حفظه‌الله در زمینه خودباوری علمی تبیین شد.

واژه‌های کلیدی: خودباوری علمی، پایبندی، اهداف انقلاب اسلامی، مؤلفه‌های پایبندی، آشنایی، پذیرش، تحقق، تلاش.

مقدمه

یکی از ویژگی‌های مهم در فرد و جامعه «خودباوری» است. خودباوری زمینه را برای بسیاری از پیشرفت‌های علمی، صنعتی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی فراهم می‌سازد. از آنجا که خودباوری در عرصه‌های مختلف کاربرد دارد، پژوهشگران مختلف از انواع خودباوری نام برده‌اند؛ به عنوان نمونه خودباوری فردی (سیاردوست تبریزی و شکری، ۱۳۹۷: ۷۵). خودباوری ملی (میلانی، ۱۳۹۴: ۵؛ خواستار، قلی‌پور و پورعزت، ۱۳۹۱: ۵۷۳)، خودباوری علمی (رضاییان و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵؛ دارا و کرمی، ۱۳۹۲: ۹۱)، خودباوری تحصیلی (مهری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳؛ سعدی‌پور و شجاعی، ۱۳۹۳: ۷۹). خودباوری جمعی (مبینی‌دهکردی و چگینی، ۱۳۸۹: ۳۳). خودباوری گروهی (تسلیمی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۷) و خودباوری اجتماعی (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۹) مطرح شده است.

مفهوم‌شناسی خودباوری

خودباوری به اعتقاد و نگرش فرد نسبت به توانمندی‌های خود اشاره دارد؛ این توانمندی‌ها که الگوهای رفتاری فرد را تشکیل می‌دهد، ابعاد مختلف دارد مانند نیازها، انگیزه‌ها، نگرش‌ها، معلومات و آگاهی‌ها (امینی، ۱۳۷۵: ۱). در برخی پژوهش‌ها خودباوری یکی از مؤلفه‌های عزت نفس معرفی شده است که بر اساس آن خودباوری و خودارزشی با هم ترکیب شده و عزت نفس را شکل می‌دهد، برخی نویسندگان خودپنداره مثبت را مساوی با خودباوری و خودپنداره منفی را متضاد با خودباوری دانسته‌اند. عده‌ای دیگر خودکارآمدی بالا را برابر با خودباوری و خودکارآمدی پایین را متضاد با خودباوری تعریف کرده‌اند و بعضی دیگر عزت نفس را که به معنای ارزشمند دانستن خود است، معادل با خودباوری برشمرده‌اند (احمدی، گروسی‌فرشی، و شیخ‌علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۱). از دیدگاه دیگر خودباوری از سه مؤلفه خودکامیابی، عزت نفس و اعتماد به نفس تشکیل شده است (رضاییان، دری، طبرسا و آقایی، ۱۳۹۳: ۱۵). در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که خودانگاره، خودکارآمدی، عزت نفس و خودآرامی از مؤلفه‌های خودپنداره هستند ولی خودباوری و احترام به خود از مؤلفه‌های عزت نفس به شمار می‌روند (احمدی، گروسی‌فرشی، و شیخ‌علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۱). خودباوری با شبکه‌ای از مفاهیم دینی نظیر کرامت نفس، عزت نفس، حرمت نفس، عدم سرزنش خویش، اراده‌مندی، توانایی حل مسئله و تکیه نمودن بر خالق جهان و امکانات آن، در ارتباط است (فعالی، ۱۳۹۴: ۵۳).

خودباوری ملی به باورها و اعتقادات یک ملت در باره توانایی خود اشاره دارد. امام خمینی (ره): «وقتی یک ملت مطلبی را باور کرد که می‌تواند انجام بدهد، انجام خواهد داد. اساس باور این دو مطلب است، باور ضعف و سستی و ناتوانی و باور قدرت و توانایی. اگر ملت این باور را داشته باشد که ما می‌توانیم در مقابل قدرتهای بزرگ بایستیم، این باور اسباب این می‌شود که توانایی پیدا کرده و در مقابل قدرت‌های بزرگ ایستادگی می‌کنند» (امام‌خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۸).

خودباوری جمعی به مثابه ابزاری برای درک اینکه گروه‌های اجتماعی چگونه خود را برای دستیابی به موفقیت جمعی جهت‌دهی می‌کنند. خودباوری جمعی به مثابه اندازه‌گیری ادراکات گروه‌ها از خودباوری‌شان برای دستیابی به سطوح متفاوت عملکرد تعریف شده است. بر پایه این تعریف خودباوری جمعی شامل باور جمعی گروه یا سازمان به اینکه می‌تواند یک وظیفه مشخص را با موفقیت به انجام برساند، تعریف گردیده است (خواستار، قلی‌پور و پورعزت، ۱۳۹۱: ۵۷۳).

خودباوری تحصیلی به نگرش واقع‌بینانه فرد در باره توانمندی تحصیلی و آموزشگاهی اشاره دارد (مهری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳). این خودباوری از دو جزء تشکیل شده است؛ جزء اول خودکارآمدی است که عبارت است از اعتماد به توانایی خود برای اندیشیدن، یادگرفتن و انتخاب کردن، جزء دوم احترام به خود که عبارت است از باور به دستیابی به اهداف، موفقیت، دوستی، احترام و انجام موفقیت‌آمیز امور (نوری، میرشاه‌جعفری، سعادت‌مند، ۱۳۹۴: ۷۵).

خودباوری علمی به احساس توانمندی ملی اشاره که یک ملت باور کند که می‌تواند در زمینه‌های علمی، صنعتی، تکنولوژی و پیشرفت کند. این تعریف را می‌توان از کلام امام خمینی ره استنباط کرد: «شما باورتان آمده بود که می‌توانید؛ در کشور ما صنعت‌های زیادی که آنها انجام می‌دادند، خودتان انجام می‌دهید و باورتان باشد که خود ما هم می‌توانیم، صنعتی داشته باشیم و می‌توانیم ابتکاری داشته باشیم. همین باور توانایی، شما را توانا می‌کند. اساس این باور است» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۸). خودباوری علمی با مفهوم دیگری تحت عنوان مرجعیت علمی ارتباط عمیق دارد؛ مرجعیت علمی به منشاء اثر بودن از نظر علمی، قطع وابستگی علمی به خارج، جنبش نرم‌افزاری و تولید علم با پیشتازی در حرکت علمی اشاره دارد (قوام‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶).

برپایه تعریف‌های فوق می‌توان گفت خودباوری تحصیلی و علمی ارتباط تنگاتنگی دارند؛ خودباوری تحصیلی جنبه مقدماتی و پایه‌ای نسبت به خودباوری علمی دارد. خودباوری تحصیلی به باورهای مثبت فرد در زمان تحصیل و خودباوری علمی به عقاید خودارزشی فرد در زمان تولید علم اشاره دارد. اما مفهومی از خودباوری که در زمان انقلاب مطرح شد و در کلام امام خمینی (ره) (۱۳۶۰، ج ۱۴: ۱۱۶) و امام خامنه‌ای (۱۳۸۷: ۲۲) روی آن تأکید شده است، یک مفهوم وسیع و گسترده‌ای از خودباوری است که شامل جنبه‌های فردی، تحصیلی، جمعی، گروهی و ملی می‌شود. به عبارت دیگر در عرصه انقلاب اسلامی روی مفهومی از خودباوری تأکید شد که ملت مسلمان در جنبه‌های مختلف، سیاست، اقتصاد، فرهنگ، انقلاب، جهاد، تحصیل، تولید علم و پیشرفت صنعت توانمندی‌های خود را باور کند. هر چند عنوان این نوشتار به خودباوری علمی اختصاص دارد، اما سایر انواع خودباوری به عنوان متغیرهای مرتبط با خودباوری علمی نمی‌تواند نادیده گرفته شود.

عوامل خودباوری

خودباوری مثل بسیاری از سازه‌های دیگر تحت تأثیر عوامل و زمینه‌های مختلف قرار دارد. در سطح فردی می‌توان به ویژگی‌های شخصیت اشاره کرد؛ داشتن صفات دلپذیری و برون‌گرایی نظیر اعتماد، رک‌گویی، نوع‌دوستی، تواضع، گرمی و فعالیت سبب بالارفتن «خودباوری» می‌گردد. زیرا این صفات سبب پذیرش فرد از سوی همسالان و سایر افراد می‌گردد (احمدی، گروسی‌فرشی، و شیخ‌علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۱). در برخی پژوهش عزت نفس به عنوان یکی از عوامل خودباوری مطرح شده است در یک پژوهش تجربی رابطه مثبت و معناداری بین عزت نفس و خودباوری به دست آمد (طهماسبی، غفاری و شبانی، ۱۳۹۳: ۳۹۹). در این پژوهش عزت نفس و خودباوری از همدیگر متمایز شده است. در حالی که از نظر تعریف این مفهوم نزدیک به هم هستند.

یکی از عواملی که می‌تواند خودباوری را تقویت کند، برنامه‌ها و بسته‌های آموزشی است. پژوهش نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های فردی-اجتماعی بر میزان خودباوری دانش‌آموزان دوره متوسطه مؤثر بوده است (حمید، الماسی و مهرابی‌زاده‌هنرمند، ۱۳۹۷: ۱۹۱). پژوهش دیگر نشان داد که آموزش کارآفرینی تأثیر مثبت بر خودباوری دانشجویان نشان داده است (درینی، طهماسبی روشن و آقاجانی افروزی، ۱۴۰۱: ۱۳۳). راهکارهای اقتباس شده از قرآن و روایات، یکی دیگر از عواملی است که خودباوری را تقویت و می‌کند و بر آن تأثیر می‌گذارد (مهدوی‌نژاد، ۱۳۷۶: ۸۱). یکی دیگر از عوامل مؤثر بر خودباوری افکار مثبت افراد است که می‌تواند خودباوری را در حد زیادی افزایش دهد (نخعی و همکاران، ۱۴۰۱)، عاملی دیگری که می‌تواند خودباوری را ارتقاء بخشد، میزان عدالت در نهادهای آموزشی است، اگر افراد در توزیع امکانات و رویه‌های آموزشی احساس عدالت کنند، خودباوری آنها افزایش می‌یابد (قلی‌پور و پیران‌نژاد، ۱۳۸۶: ۳۵۷).

یکی از عواملی که خودباوری را تقویت می‌کند، سبک تربیتی است. مطالعه بر روی دانش‌آموزان متوسطه نشان می‌دهد که سبک‌های تربیتی روی خودباوری اثر دارد؛ خانواده‌های دارای سبک تربیتی مبتنی بر کنترل به دلیل عدم دسترسی فرد به شیوه‌های ارتباطی و یادگیری مهارت‌های اجتماعی می‌تواند منجر به کاهش خودباوری گردد. از سوی دیگر سبک تربیتی مبتنی بر پذیرش به دلیل ایجاد فرصت‌های لازم برای یادگیری، فراگیری مهارت‌های زندگی و اجتماعی باعث افزایش خودباوری می‌گردد. که در زندگی خود برنامه‌ریزی دارند، از خودباوری بیشتری برخوردارند و دانش‌آموزانی که در برنامه‌های فرهنگی و ورزشی مشارکت دارند، میزان بالاتری از خودباوری را نشان می‌دهند (احمدی، گروسی‌فرشی، و شیخ‌علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۱).

یکی از عواملی که با خودباوری ارتباط معنادار نشان می‌دهد متغیرهای انگیزشی و تحصیلی هستند؛ پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین خودباوری و انگیزش پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد (سعدی‌ور و شجاعی، ۱۳۹۳: ۷۹). همچنین بین خودباوری تحصیلی با انگیزه تحصیلی و پیشرفت درسی رابطه مثبت و

معنادار وجود دارد (نوری، میرشاه جعفری و سعادت‌مند، ۱۳۹۴: ۷۵). در پژوهش دیگر نیز ارتباط خودباوری تحصیلی با انگیزش تحصیلی و عملکرد تحصیلی مثبت و معنادار نشان داد (مهری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳). در یک مطالعه با بررسی عوامل مختلف، یافته‌ها نشان داد که شرکت در فعالیت‌های ورزشی، داشتن برنامه‌ریزی در زندگی، سبک‌های تربیتی، شیوه‌های مقابله، دلبذیربودن، برونگرایی، پیشرفت تحصیلی، تحصیلات والدین و میزان درآمد با خودباوری رابطه مثبت و معنادار نشان می‌دهد (احمدی، گروسی‌فرشی و شیخ‌علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۱).

متغیرهای اجتماعی می‌توانند به عنوان عوامل دیگر خودباوری به شمار روند؛ در یک مطالعه کیفی، عوامل مؤثر بر خودباوری به صورت زیر مطرح گردید: تجارب پیشین، اعتماد به توانایی و برنامه‌های سیاست‌گذاران، نهادی شدن چشم‌انداز، مقایسه با رقبا، جمع‌گرایی درون‌گروهی، جمع‌گرایی نهادی، مشارکت دانشگاه در امور جامعه، انگیزه‌های مادی در آموزش عالی، استقلال دانشگاهی و هویت دانشگاهی (خواستار، قلی‌پور و پورعزت، ۱۳۹۱: ۵۷۳). یافته‌های پژوهش دیگر نشان می‌دهد که رابطه منفی معناداری میان اضطراب اجتماعی و خودباوری زنان وجود دارد. همچنین رابطه مثبت معنادار بین خودباوری و کارآفرینی زنان وجود دارد. هم چنین یافته‌ها حاکی از نقش میانجی خودباوری در رابطه اضطراب اجتماعی و کارآفرینی است (حسینی، رجبی و تیما، ۱۳۹۴: ۶۵). نتایج یک تحقیق، حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار بین مدیریت دانش بومی از یک سو و متغیرهای قابلیت فردی و خودباوری دانشجویان، از سوی دیگر است (رضاییان، دری، طبرسا و آقایی، ۱۳۹۳: ۱۵). همچنین تحقیق دیگر ارتباط اقتصاد مقاومتی را با خودباور ملی نشان می‌دهد (میلانی، ۱۳۹۴: ۵). متغیرهای مختلف بر خودباوری فرهنگی اثر دارد؛ برای مثال شناخت دانشجویان از فرهنگ و مفاخر ملی، انتقال صحیح ارزش‌های فرهنگی، آموزش درست آموزه‌های مذهبی موجب افزایش خودباوری فرهنگی دانشجویان می‌گردد. همچنین نتایج نشان می‌دهند بین جنسیت دانشجویان با میزان خودباوری فرهنگی آنان رابطه معنادار وجود دارد و نیز بین گرایش تحصیلی دانشجویان رشته علوم اجتماعی و میزان خودباوری فرهنگی آنان رابطه معناداری وجود دارد (شیری و جوادی‌نژاد، ۱۳۹۰: ۱۴۱).

انقلاب اسلامی و خودباوری

یکی از عواملی که می‌تواند در شکل‌گیری، رشد و پیدایش خودباوری علمی و ملی اثرگذار باشد، پدیده انقلاب اسلامی است. انقلاب اسلامی از جنبه‌های مختلف زمینه را برای تقویت خودباوری فراهم کرده است. بررسی سخنان امام خمینی ره در زمینه خودباوری نشان می‌دهد که روحیه‌بخشی، مواجهه‌سازی با تجربیات مثبت، تغییر ذهنی، استقلال‌طلبی و هویت‌خواهی ملی به عنوان عناصر انقلابی در ایجاد خودباوری مؤثر بودند؛

در زمینه روحیه بخشی امام خمینی ره به عنوان رهبر کبیر انقلاب به طور مداوم مردم و جوانان را تشویق می کرد که خودشان را بشناسند و توانایی خود را باور کنند؛ «شما دو سال است که قیام مردانه کردید و در مقابل آنها ایستادید و همه آنها را دستشان را از کشور خودتان قطع کردید و دیدید که یک مطلبی است امکان دارد و شما خودتان می توانید در عین حالی که قدرت نظامیان مثل آنها نیست و قدرت صنعتیان مثل آنها نیست، لکن می توانید ایستادگی کنید. و یک ملت وقتی که یک مطلب را باور کرد که می تواند انجام بدهد، انجام خواهد داد (امام خمینی، ۱۳۶۰، ج ۱۴، ص ۳۰۷). در کلام امام خامنه ای نیز این روحیه بخشی بارها ذکر شده است. مدت های زیادی ناتوانمندی را القاء کرده اند. برای از بین رفتن این القائات به زمان نیاز است «شما همت کنید پنجاه سال دیگر این طوری شود. البته این چیزها در کوتاه مدت اتفاق نمی افتد؛ اما اگر شما امروز در راه درست قدم بردارید، هیچ اشکالی ندارد که پنجاه سال دیگر، جهت اتوبان علم - که امروز یکطرفه و از يك سو به سوی دیگر است - یا دو طرفه شود، یا یکطرفه و از این سو به آن سو شود؛ چه مانعی دارد» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان، ۱۳۸۱/۷/۳).

در زمینه مواجهه سازی با تجربیات مثبت امام و رهبری مکرر مردم را با یک تجربه بسیار بزرگ یعنی به پیروزی رساندن انقلاب را مکرر به مردم گوشزد می کرد: «شما در این مدتی که انقلاب کردید و قیام کردید خودتان باورتان آمد و به دولت های مستضعف و ملت های مستضعف هم باوراندید که می شود در مقابل امریکای جهانخوار و شوروی جهانخوار ایستادگی کرد (امام خمینی، ۱۳۶۰، صفحه، ج ۱۴، ص ۳۰۷). و همچنین موفقیت در جنگ تحمیلی را به مردم گوشزد می کرد تا با تجربیات مثبت خود را به خاطر آورند و خودباوری در آنها شکل بگیرد.

در مورد تغییر ذهنی امام ره مردم را توصیه می کرد که باید ذهن و باور خود را تغییر دهند: «اگر افکارتان و باورتان این باشد که ما می توانیم مستقل باشیم و وابسته به غیر نباشیم، خواهید توانست. اگر کشاورزان ما باورشان این باشد که ما می توانیم در کشاورزی به جایی برسیم که صادر کنیم و وابسته به غیر نباشیم، بلکه دیگران به ما محتاج باشند، می توانند. اگر شماهایی که در صنعت هستید و پرسنل صنعتی [هستید] در ارتش این باور را داشته باشید و به تجربه این باور را امروز دارید که (امام خمینی، ۱۳۶۰، صفحه، ج ۱۴، ص ۳۰۸).

در مورد استقلال طلبی مکرر تأکید شده است، که تنها راه رسیدن به استقلال خودباوری است (خواستار، قلی پور و پورعزت، ۱۳۹۱: ۵۷۳). امام ره در زمینه استقلال طلبی به استعمارگرایی قدرت های بزرگ اشاره می کند: «و این اساس نقشه هایی بوده است که برای ملل ضعیف دنیا قدرتهای بزرگ کشیده اند و قلمفرسایانی که در راه آنها قلم فرسایی می کردند و غرزدگانی که وابسته به آنها بودند، این مطلب را به طور

وسیع تبلیغ کردند، به طوری که این ممالک باورشان آمده بود که هیچ کاری از آنها ساخته نیست و هیچ امری از امور کشوری و لشکری و صنعت و سایر اموری که در تمدن بشر دخالت دارد از عهده اینها ساخته نیست و باید از غرب و از قدرت‌های بزرگ اینها تبعیت کنند، لشکرشان مستشار لازم دارد و کشورشان مدبّر. این باور مادامی که در کشورهای جهان و کشورهای مستضعف هست، برای خاطر همین باور تا آخر مبتلا و وابسته هستند» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۷). مدت‌های طولانی تبلیغ شده، القاء شده و در عمل چنین بوده که مسلمانان نمی‌توانند کارهای فنی، صنعتی، علمی انجام دهند «سالهای متمادی روی این قضیه کار شد. از حدود صد و پنجاه سال پیش که بتدریج فرهنگ غربی، روش غربی، نمودارهای تمدن غربی و پیشرفت فناوری غربی وارد کشور شد، بتدریج این مسئله جا افتاد؛ هم گفته شد و تأکید شد، هم در عمل اینجور معلوم شد که از ایرانی کاری بر نمی‌آید. فراموش کردند که تاریخ ما، میراث گذشته‌ی ما سرشار از افتخارات علمی است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان و برگزیدگان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۷/۲۶).

زیرا تنها در سایه خودباوری علمی استقلال و خودمختاری کشورهای اسلامی فراهم می‌شد. رهبر کبیر انقلاب روی این موضوع تأکید داشتند: «وقتی این احساس در یک ملت پیدا شد که من خودم باید هر چیز می‌خواهم، تهیه کنم، دیگران به من نمی‌دهند، این احساس اگر پیدا شد، مغزها به راه می‌افتد و متخصص پیدا می‌شود» (امام خمینی صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۱۵). در این کلام امام (ره) ارتباط بین سه متغیر برجسته شده است: نخست ارتباط با کشورهای صنعتی و پیشرفته، دوم ایجاد انگیزه فعالیت و سوم به کار افتادن اندیشه‌ها و مغزها. طبق بیان امام اگر این درک حاصل شد که کشورهای صنعتی با استفاده از علم و صنعت خود دیگران را به وابستگی می‌کشاند، در سایه این درک، انگیزه خودمختاری و گرایش به فعالیت علمی در وجود افراد فعال می‌شود و پس از آن مغزها به راه می‌افتد و خودباوری علمی و پیشرفت علمی حاصل می‌گردد. خصیصه خودباوری و اعتماد به نفس اساس استقلال کشور را تشکیل می‌دهد (اشرفی، ۱۳۹۶، ص ۱۸۰).

عنصر دیگری از انقلاب اسلامی که در ایجاد خودباوری مؤثر بوده است، هویت طلبی بوده است، از نظر امام (ره) خودباوری راه رسیدن به عزت، شرافت، پیشرفت و توسعه فرد و جامعه است (قدرت‌آبادی، آل‌قیس و ملایری، ۱۳۹۳: ۱). امام اشاره دارد؛ «آن مغز متفکرهایی که از ایران فرار کردند، آنها بودند که تفکرشان را برای آنها داشتند، برای خارجیها به کار می‌انداختند و اگر یک نفر متفکری که وطن خودش را می‌خواهد، اسلام را می‌خواهد، کشور خودش را می‌خواهد، این معنا ندارد که فرار کند. کجا فرار کند و لهذا بهتر این بود که این مغزهایی که برای خارجه و برای امریکا و برای شوروی در ایران کار می‌کردند، اینها بروند و مغزهای متفکری که برای خود کشور عمل می‌کنند، آنها باشند» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۳). این مطالب به هویت طلبی اشاره دارد که وجود سبب افزایش خودباوری می‌گردد.

پیشرفت علمی در سایه خودباوری

انقلاب اسلامی ایران با اهداف عظیم و مقدس در عرصه مناسبات انسانی و روابط بین کشورها ظهور خود را معرفی کرد. این اهداف در سراسر جهان مورد توجه میلیون‌ها انسان قرار گرفت و تحول شگرفی را در عرصه‌های فرهنگ، معنویت، حقوق و سیاست به وجود آورد. یکی از آثار مهم انقلاب اسلام تحول علمی بود که به طور خلاصه می‌توان به برخی از این آثار علمی اشاره کرد: ایجاد تحول در حوزه‌های علمیه، اسلامی‌سازی علوم، بسط و تحول علوم انسانی، تحول در دانش سیاسی، گسترش آموزش، گسترش حدیث پژوهی، رشد مطالعات قرآنی، تحول در علم فقه، تحول کیفی و کمی نانو تکنولوژی، توسعه دانش مدیریت اسلامی، اثرگذاری بر مؤلفه‌های آینده پژوهی، تحول دانش جرم‌شناسی، پیشرفت در عرصه حقوق بین‌الملل، بسط و گسترش فقه سیاسی (طاهری و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۷، ص ۳-۱۳۷). افزایش صادرات غیر نفتی به معنای بالارفتن خودباوری ملی است. یعنی هرچه کشور از وابستگی به نفت رهایی یابد و صادرات غیر نفتی بیشتر شود، خودباوری ملی افزایش یافته است (گزارش، ۱۳۸۶). این مجموعه از پژوهش‌ها نقش انقلاب اسلامی را در گسترش عرصه‌های مختلف علوم انسانی و اسلامی نشان می‌دهد.

نتایج پژوهش نشان داد که خودباوری با مسئولیت‌پذیری افراد سازمان تاثیر معنادار دارد و همچنین خود باوری در اثر بخشی کارکنان سازمان نقش دارد (قدرت‌آبادی، آل‌قیس و ملایری، ۱۳۹۳: ۱). تاثیر مثبت خودباوری بر کاهش استرس کارکنان مالی سازمان (ثانوی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۳). کلام رهبری نقش انقلاب را ارتقای خودباوری نشان می‌دهد: «من به جوان‌های کشور چندسال قبل از این گفتم که آینده کشور مال شماست، بروید دنبال علم، دنبال نوآوری علمی. و جوان‌های ما پاسخ مثبت دادند اساتید مجرب ما در این میدان با حضور خود، با جدیت خود، کار را پیش بردند. امروز که نگاه می‌کنیم نسبت به ده پانزده سال قبل از این، پیشرفت علمی کشور بسیار چشم‌نواز و چشم‌گیر است» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۷: ۲۲).

به عنوان پیشینه بحث به آسیب‌های خودباوری علمی نیز اشاره می‌شود؛ پژوهش در زمینه آسیب‌های خودباوری نشان می‌دهد که آسیب‌های خودباوری کارکنان «پایور آجا» در شش دسته، آسیب‌های فرماندهی-مدیریتی، پرورشی-شخصیتی، شغلی-ساختاری، فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی قابل تقسیم می‌باشند. همچنین یافته‌های تحلیل عاملی روشن ساخت که در بین آسیب‌های خودباوری، آسیب‌های فرماندهی-مدیریتی (با بار عاملی ۰/۹۱۲) و در بین آسیب‌های امید کارکنان، آسیب‌های پرورشی-تربیتی (با بار عاملی ۰/۹۷۲) بیشترین حمایت را از مدل اندازه‌گیری خود داشته‌اند (سنجری، گلشاهی و عباس‌زاده، ۱۳۹۹).

هرچند سخنان امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و شمارش پیشرفت‌های علمی نقش انقلاب اسلامی را در ایجاد خودباوری نشان می‌دهد. اما سازه پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی از لحاظ ابزار سنجش مورد مطالعه قرار نگرفته، مؤلفه‌های آن مشخص نشده است و همچنین ارتباط این سازه با

خودباوری به صورت تجربی مورد مطالعه قرار نگرفته است، پژوهش حاضر در صدد است که ضمن تدوین ابزار سنجش برای پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی، استخراج مؤلفه‌های، ارتباط بین پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی را با خودباوری علمی به صورت تجربی مورد مطالعه قرار دهد.

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش تجربی توصیفی از نوع همبستگی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را دانش‌پژوهان جامعه المصطفی و دانشجویان دانشگاه قرآن و حدیث تشکیل می‌دهد. از دو جامعه مذکور تعداد ۱۳۲ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. پرسشنامه‌ها با استفاده از سامانه آنلاین در اختیار آنان قرار گرفت و با تمایل خود در پژوهش شرکت کردند و به پرسش‌ها پاسخ دادند.

جدول ۱: توصیف شرکت‌کنندگان از نظر سطح تحصیلات و ملیت

تحصیلات	فراوانی	درصد	کشور	فراوانی	درصد
دیپلم	۱۲	۹/۱	ایران	۷۴	۵۶/۱
کارشناسی	۷۳	۵۵/۳	افغانستان	۳۴	۲۵/۸
ارشد	۴۴	۳۳/۳	پاکستان	۱۲	۹/۱
دکتری	۳	۲/۳	هند	۶	۴/۵
کل	۱۳۲	۱۰۰/۰	شرق آسیا	۴	۳/۰
			آسیای میانه	۲	۱/۵
			کل	۱۳۲	۱۰۰/۰

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ۹ درصد شرکت‌کنندگان دیپلم، ۵۵ درصد کارشناسی، ۳۳ درصد ارشد و ۲ درصد دارای تحصیلات دکتری بوده‌اند. از نظر ملیت ۵۶ درصد شرکت‌کنندگان ایرانی، ۲۵ درصد افغانستانی، ۹ درصد پاکستانی، ۴/۵ درصد هندی و ۴/۵ درصد شرق آسیا و آسیای میانه در این پژوهش شرکت کردند.

ابزار این پژوهش شامل دو پرسشنامه محقق ساخته است. پرسشنامه اول شامل ۱۸ گزاره است که «پایبندی به اهداف انقلاب اسلامی» را می‌سنجد، این پرسشنامه از چهار مؤلفه تشکیل شده است؛ مؤلفه اول «آشنایی با اهداف انقلاب» (گزاره‌های ۱ تا ۵)، مؤلفه دوم «پذیرش اهداف انقلاب اسلامی» (گزاره‌های ۶ تا ۱۰)، مؤلفه سوم «باور به تحقق‌پذیری اهداف انقلاب اسلامی» (گزاره‌های ۱۱ تا ۱۴)، مؤلفه چهارم «تلاش برای تحقق اهداف انقلاب» (گزاره‌های ۱۵ تا ۱۸). نمره‌گذاری این پرسشنامه به صورت لیکرت چهار گزینه‌ای طراحی شده است: کاملاً موافق (۴ نمره)، موافق (۳ نمره)، مخالف (۲ نمره) و کاملاً مخالف (۱ نمره).

نمره). گزاره‌های ۷ و ۱۶ به صورت وارونه نمره‌گذاری می‌شود. روایی این پرسشنامه با استفاده از نظران متخصصان بررسی شد. نسخه اولیه پرسشنامه در اختیار چهار کارشناس با رتبه علمی دکترا قرار گرفت. این چهار نفر در رشته‌های روان‌سنجی، روان‌شناسی، اقتصاد و مدیریت تخصص داشتند. که پس از مطالعه سؤالات روایی محتوایی آن را تأیید کردند و پیشنهادات جزئی در جهت اصلاح داشتند که اعمال شد. پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/86$ به دست آمد.

پرسشنامه دوم «خودباوری علمی» را می‌سنجد، این پرسشنامه شامل ۲۳ گزاره است که در قالب سه مؤلفه تعریف شده‌اند: مؤلفه اول «خودباوری فردی» این مؤلفه نشان می‌دهد که فرد تا چه اندازه خودش را در تولید علم دارای توانایی، مهارت و انگیزه می‌داند و خودش را در تولید علم باور دارد، این مؤلفه دارای ۵ گزاره (گزاره‌های ۱ تا ۵) است. مؤلفه دوم «خودباوری ملی» به این معناست که فرد تا چه اندازه جوانان و متخصصان کشور خود را در تولید علم توانمند می‌داند و تا چه حد به برنامه‌ها و امکانات تولید علم در کشور خود اطمینان دارد، این مؤلفه از ۷ گزاره (گزاره‌های ۶ تا ۱۲) تشکیل شده است. مؤلفه سوم «خودباوری منطقه‌ای» که نشان می‌دهد فرد تا چه اندازه کشورهای اسلامی و متخصصان این کشورها را در تولید علم توانمند می‌داند. برای سنجش این مؤلفه ۱۱ گزاره (آیتم‌های ۱۴ تا ۲۳) در نظر گرفته شده است. نمره‌گذاری این پرسشنامه نیز به صورت لیکرت چهار گزینه‌ای طراحی شده است: کاملاً موافق (۴ نمره)، موافق (۳ نمره)، مخالف (۲ نمره) و کاملاً مخالف (۱ نمره). گزاره شماره ۸ به صورت وارونه نمره‌گذاری می‌شود. روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه با استفاده از نظر چهار متخصص روان‌سنجی، روان‌شناسی، اقتصاد و مدیریت تأیید شد. پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ $0/75$ به دست آمد.

داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و لیزرل و به کارگیری فرمول‌های آمار توصیفی، آزمون همبستگی، رگرسیون و تحلیل عامل تأییدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

یکی از اهداف این پژوهش تعیین مؤلفه‌های پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی بود. برای این منظور باید تحلیل عامل اجرا می‌شد. یکی از مفروضه‌های تحلیل عامل آن است که داده‌ها برای این تحلیل مناسب باشد. برای سنجش این مفروضه از آزمون KMO و آزمون بارتلت استفاده شد که نتیجه آن در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۲: آزمون کیسر مایل الکین و بارتلت

آزمون KMO و بارتلت		
سنجش کفایت نمونه برداری کیسر مایل الکین	۰/۸۴۹	
آزمون بارتلت	خی دو	۱۲۱۰/۹۶
	درجه آزادی	۱۵۳
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می شود نتیجه آزمون کیسر مایل الکین معنادار نیست (ضریب= ۰/۸۴۹) پس داده ها برای تحلیل عامل مناسب است. از طرف دیگر آزمون بارتلت در سطح ۰/۰۰۰ معنادار است پس می توان از آزمون تحلیل عامل استفاده کرد.

جدول ۳: عدد ویژه و میزان واریانس هر عامل

مقدار واریانس تبیین شده						
عامل ها	مقدار ویژه اولیه			چرخش مجموع مجذورات		
	کل	درصد واریانس	واریانس تراکمی	کل	درصد واریانس	واریانس تراکمی
۱	۷/۲۴	۴۰/۲۵	۴۰/۲۵	۴/۱۷	۲۳/۱۸	۲۳/۱۸
۲	۱/۶۲	۹/۰۲	۴۹/۲۷	۳/۰۱	۱۶/۷۲	۳۹/۹۰
۳	۱/۴۹	۸/۳۰	۵۷/۵۸	۲/۸۷	۱۵/۹۹	۵۵/۹۰
۴	۱/۲۱	۶/۷۳	۶۴/۳۲	۱/۵۱	۸/۴۱	۶۴/۳۲

همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می شود که داده ها می تواند بر روی چهار عامل عدد ویژه بالاتر از ۱ داشته باشند. یعنی برای چهار عامل مناسب هستند. همانگونه که در ستون واریانس تراکمی مشاهده می شود، این چهار عامل می تواند ۶۴ درصد از واریانس کل این سازه را تبیین نماید.

جدول ۴: بارهای عاملی گویه های پرسشنامه پای بندی به اهداف انقلاب اسلامی

عامل ۴: تلاش	عامل ۳: تحقق	عامل ۲: پذیرش	عامل ۱: آشنایی	گویه های پرسشنامه به ترتیب بار عاملی
			۰/۸۶۵	۲. در مورد اهداف انقلاب اسلامی مطالعه کرده ام.
			۰/۸۲۶	۱. با اهداف انقلاب اسلامی آشنایی دارم.
			۰/۸۱۱	۳. در باره اهداف انقلاب اسلامی تحقیق کرده ام.
			۰/۶۹۶	۴. می دانم که یکی از اهداف انقلاب اسلامی استکبارستیزی است.

گویه‌های پرسشنامه به ترتیب بارعاملی	عامل ۱: آشنایی	عامل ۲: پذیرش	عامل ۳: تحقق	عامل ۴: تلاش
۵. می‌دانستم که یکی از اهداف کلان انقلاب گسترش علم و فن‌آوری است.	۰/۶۳۲			
۹. استقلال واقعی کشورها تنها در سایه انقلاب اسلامی محقق می‌شود.		۰/۸۳۵		
۸. برای جهان امروز، اهداف انقلاب اسلامی را بهترین اهداف سیاسی می‌دانم.		۰/۸۲۹		
۱۰. عدالت واقعی فقط در سایه گسترش انقلاب اسلامی پیاده می‌شود.		۰/۸۲۵		
۶. اهداف انقلاب اسلامی را قلباً می‌پذیرم و قبول دارم.		۰/۸۱۵		
۷. با اینکه اهداف انقلاب اسلامی خوب است اما من نمی‌توانم به آن اعتقاد داشته باشم.		۰/۵۰۶		
۱۳. اهداف انقلاب اسلامی در زمینه بیداری ملت‌ها تحقق یافته است.			۰/۸۵۸	
۱۲. بخشی از اهداف انقلاب اسلامی در دنیای معاصر تحقق یافته است.			۰/۸۱۳	
۱۴. اهداف انقلاب اسلامی در زمینه مقابله با استکبار محقق شده است.			۰/۷۲۴	
۱۱. در جهان امروز به خوبی می‌توان اهداف انقلاب اسلامی را تحقق بخشید.			۰/۶۷۳	
۱۵. برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی همواره تلاش کرده‌ام.				۰/۸۸۹
۱۸. در جهت تحقق اهداف انقلاب اسلامی تلاش‌های زیادی انجام دادم.				۰/۸۰۹
۱۷. تا جای ممکن سعی می‌کنم که اهداف انقلاب اسلامی محقق شود.				۰/۷۲۴
۱۶. تا کنون نتوانستم برای تحقق اهداف انقلاب تلاشی انجام دهم.				۰/۴۹۸

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، نتیجه تحلیل عامل اکتشافی با روش تحلیل مولفه‌های اصلی و با چرخش واریماکس نشان می‌دهد که پرسشنامه اهداف انقلاب اسلامی دارای چهار عامل است.

عامل اول با عنوان آشنایی با اهداف انقلاب اسلامی به این موضوع توجه دارد که یک فرد تا چه اندازه از اهداف انقلاب اسلامی اطلاع دارد. عامل دوم با عنوان پذیرش اهداف انقلاب اسلامی به این امر مربوط می‌شود که فرد تا چه اندازه اهداف انقلاب را پذیرفته و نسبت به آن پای‌بند است. عامل سوم با عنوان تحقق‌پذیری اهداف انقلاب به امر دلالت دارد که فرد تا چه اندازه اهداف انقلاب اسلامی را تحقق‌پذیر می‌داند. عامل چهارم با عنوان تلاش برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی نشان‌دهنده این موضوع است که فرد تا حد برای محقق شدن اهداف انقلاب تلاش می‌ورزد. گویه‌های مربوط به هر عامل و بارهای عاملی آن در جدول ۴ منعکس شده است.

جدول ۵: همبستگی پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی با خودباوری علمی

آشنایی	پذیرش	تحقق	تلاش	پای‌بندی	فردی	ملی	اسلامی	خودباوری
آشنایی	۱۰۰/۰	۰/۶۰	۰/۵۱	۰/۸۳	۰/۲۶	۰/۳۱	۰/۵۲	۰/۴۰
پذیرش	۰/۶۰	۱۰۰/۰	۰/۶۰	۰/۸۵	۰/۲۱	۰/۴۶	۰/۳۵	۰/۴۵
تحقق	۰/۵۰	۰/۶۰	۱۰۰/۰	۰/۷۹	۰/۳۰	۰/۴۲	۰/۳۱	۰/۴۷
تلاش	۰/۵۱	۰/۵۱	۱۰۰/۰	۰/۷۳	۰/۳۹	۰/۳۵	۰/۳۰	۰/۴۸
پای‌بندی	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۷۹	۱۰۰/۰	۰/۳۵	۰/۴۷	۰/۴۷	۰/۵۵
فردی	۰/۲۶	۰/۲۱	۰/۳۰	۰/۳۵	۱۰۰/۰	۰/۲۱	۰/۲۷	۰/۷۵
ملی	۰/۳۱	۰/۴۶	۰/۴۲	۰/۴۷	۰/۲۱	۱۰۰/۰	۰/۴۰	۰/۸۰
اسلامی	۰/۵۲	۰/۳۵	۰/۳۱	۰/۳۰	۰/۴۷	۰/۴۰	۱۰۰/۰	۰/۵۲
خودباوری	۰/۴۰	۰/۴۵	۰/۴۷	۰/۴۸	۰/۵۵	۰/۷۵	۰/۸۰	۱۰۰/۰

در جدول ۵ میزان همبستگی پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی و مؤلفه‌های آن از یکسو و خودباوری و مؤلفه‌های آن از سوی دیگر منعکس شده است. مؤلفه‌های پای‌بندی عبارتند از آشنایی، پذیرش، تحقق و تلاش که این چهار مؤلفه با تمامی مؤلفه‌های خودباوری یعنی خودباوری علمی در سطح فردی، ملی و کشورهای اسلامی، همبستگی معنادار نشان می‌دهد. همانگونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود آشنایی با ضریب ۰/۴۰، پذیرش با ضریب ۰/۴۵، تحقق با ضریب ۰/۴۷، تلاش با ضریب ۰/۴۸ و نمره کل پای‌بندی با ضریب ۰/۵۵ همبستگی معنادار و مثبت با نمره کل خودباوری علمی نشان می‌دهد. از سوی دیگر خودباوری علمی فردی با ضریب ۰/۳۵، خودباوری علمی ملی با ضریب ۰/۴۷، خودباوری علمی در سطح کشورهای اسلامی با ضریب ۰/۴۷ با نمره کل پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی رابطه مثبت و معنادار نشان می‌دهد. ارتباط همبستگی بین مؤلفه‌های هر دو متغیرهای نیز مثبت و معنادار است. پس می‌توان استنتاج کرد کسانی که پای‌بندی بیشتری به اهداف انقلاب دارند، از خودباوری علمی بالاتری برخوردارند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که پای‌بندی به اهداف انقلاب اسلامی از چهار مؤلفه تشکیل شده است. پیش از این پژوهشی انجام نشده است که مؤلفه‌های پای‌بندی را نشان دهد. اما در مورد اهداف پژوهش‌هایی که مطرح شده است، نوع اهداف بوده است،

خودباوری علمی با پای‌بندی ارتباط دارد. در تبیین این یافته باید به این نتیجه برسیم که چرا و چگونه پای‌بندی به اهداف انقلاب در ایجاد خودباوری نقش دارد. در این زمینه می‌توان به چند تبیین اشاره کرد: تبیین اول؛ خنثی‌سازی تبلیغات: کشورهای اسلامی در اثر تبلیغات دشمنان خودباوری خود را از دست داده بودند.

امام خمینی:

«اساس همه شکستها و پیروزیها از خود آدم شروع می‌شود. انسان اساس پیروزی است و اساس شکست است. باور انسان اساس تمام امور است. غریبان و در سابق انگلستان و بعد از او امریکا و سایر کشورهای قدرتمند دنبال این بودند که با تبلیغات دامنه دار خودشان به ممالک ضعیف بیاوراند که ناتوان اند، بیاوراند که اینها نمی‌توانند هیچ کاری انجام بدهند؛ اینها باید در صنعت، در نظام، در اداره کشورها، دستشان به طرف قدرتهای بزرگ از شرق و غرب دراز باشد. آنهایی که می‌خواستند مخازن این کشورهای ضعیف را ببرند، نقشه‌های درست فکر کرده آنها این بود که مردم این کشور را، ملت این کشورها را، باورشان بیاورند که خودشان ناتوانند؛ ناتوانی را به خورد کشورهای مستضعف بدهند و خود مردم باور [کنند] که ما نمی‌توانیم صنعتی را خودمان ایجاد کنیم و نمی‌توانیم لشکری را خودمان اداره کنیم و نمی‌توانیم اداره مملکت خودمان را بکنیم. این باور که به وسیله تبلیغات غربزدگان در این ممالک پیاده شد، این کشورها را به تباهی و عقب ماندگی کشاند. هر کاری را که انسان باورش این است که ضعیف است نسبت به آن کار، نمی‌تواند آن کار را انجام بدهد. هر قدر، قدرت ارتشی زیاد باشد، لکن قدرت روحی نداشته باشد و باورش آمده باشد که در مقابل فلان قدرت و فلان قدرت نمی‌تواند ایستادگی کند، این ارتش محکوم به شکست است و هر کشوری که اعتقادش این باشد که نمی‌تواند خودش صنعتی را ایجاد کند این ملت محکوم به شکست است» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۶).

انقلاب اسلامی از چند جهت به خنثی‌سازی تبلیغات دشمنان پرداخت؛ نخست روشنگری؛ رهبر انقلاب با بیان صریح و تأثیرگذار ذهن و اندیشه مردم را آگاه کرد و آنها را نسبت به دلایل ناتوانی خود هشیار نمود. این واقعیت را برجسته کرد که احساس ناتوانی واقعی نیست بلکه برخاسته از تبلیغات دشمنان است.

دوم؛ آشکارسازی اهداف دشمنان. چنانچه رهبرکبیر انقلاب به خوبی اشاره کردند دشمنان می‌خواستند «مخازن کشورهای ضعیف را ببرند» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۶)، این کلام به خوبی اهداف دشمنان را برملا ساخت و هرگاه مردم هشیار شوند که دشمنان می‌خواهند سرمایه آنها را بر بایند، انگیزه دفاع، ایستادگی و مقاومت در جود آنها فعال گردیده، در نهایت خود را یافته و استعدادهای درونی خود را کشف می‌کنند. سوم روحیه دادن؛ انقلاب و رهبر انقلاب به مردم روحیه داد و بیان کرد که شما ناتوان و ضعیف نیستید، شما توانایی دارید استعداد دارید، امام ره فرمود: «شما جوانان موفق شدید که از این باور غلطی که در بین کشور ما معروف شده بود، این باور غلط را بشکنید» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۴). این روحیه دادن‌ها باعث شد که جوان‌ها به خودباوری برسند و استعدادهای خود را کشف کنند.

تبیین دوم؛ انقلاب اسلامی با توجه اندیشه‌های اسلامی این ایده را تقویت کرد که انسان‌ها ذاتاً تفاوت ندارند، انسان شرقی و غربی از استعداد یکسانی برخوردارند: پیامبر اسلام (ص): «الْإِنْسَانُ مَعَادِنٌ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ» (شیخ صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۴، ص ۳۸۰). انسان‌ها مانده معدن‌های طلا و نقره هستند. این سخن عمومیت دارد و تمامی انسان‌ها را از هر نژاد، طبقه و کشور شامل می‌شود. انقلاب اسلامی با ترویج این باور، زمینه را برای ایجاد خودباوری در کشورهای اسلامی مخصوصاً جمهوری اسلامی ایران فراهم ساخت. امام خمینی ره بارها این مسأله را گوشزد می‌کرد که شما از نظر استعداد کم‌تر از دیگران نیستید: «اول باید خودتان را درست کنید؛ اول باید باورتان بیاید که ما هم انسانیم، ما هم قدرت تفکر داریم، ما هم قدرت صنعت داریم. این قدرت در همه افراد بشر بالقوه هست» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۷). «شما مگر چه چیزتان از سایر بشر کمتر است، بشر همه جا یک جنس است و یک نوع است و یکی است و اینجا اگر بهتر نباشد از آنها بدتر نیست» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۳).

امام و انقلاب به پیروی از آموزه‌های دینی این اندیشه را در بین مسلمان و مخصوصاً ملت ایران تزریق و ترویج کرد که انسان‌ها برابرند و همه استعداد و همه می‌توانند به پیشرفت‌های علمی و صنعتی برسند.

تبیین سوم؛ در سایه انقلاب اسلامی ملت‌های اسلامی و مخصوصاً ملت ایران خودباوری را عملاً تجربه کردند. مهم‌ترین عامل برای خودباوری آن است که فرد کاری را تجربه کند و انجام دهد و بعد به این نتیجه برسد که توانایی انجام آن کار و فعالیت‌های مشابه را دارد و در گرو آن تجربه خود را باور کند. زمانی که مردم توانستند انقلاب را به پیروزی برسانند و استعمار و استکبار را شکست دهند، به این نتیجه رسیدند که در زمینه علمی و فن‌آوری نیز می‌توانند پیشرفت کنند. امام خمینی ره مردم را به این تجربه توجه می‌دهد: «با این تجربه ای که در این دو سال شماها کردید، دیدید که آن حرف‌هایی که گفته می‌شده است تبلیغات بوده است و مسائل آن طور نبوده است. این تبلیغات بوده است که در مقابل قدرتهای بزرگ نمی‌شود نفس کشید و باید تسلیم قدرتهای بزرگ شد» (امام خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۰۷). اینکه مردم توانستند انقلاب را

به پیروزی برسانند، خودش تجربه موفقیت بود و به این احساس رسیدند که می‌توانند در زمینه علمی هم رشد کنند. امام خمینی ره: «و بحمدالله در این دو - سه ساله شماها اثبات کردید، جوان‌های ما اثبات کردند که می‌توانند خودشان عمل بکنند» (امام‌خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۴). همچنین جنگ تحمیلی بر ملت ایران یک تجربه موفقیت بود. در جنگ تحمیلی زمانی که مردم احساس کردند که توانستند در جنگ تحمیلی پیروز شدند، در واقع عملاً موفقیت‌های خود را تجربه کردند.، همچنین در جنگ تحمیلی هم‌زمان با موانع راه‌حل‌های صنعتی پیدا کردند و بسیاری از ماشین آلات را خودشان تعمیر و یا تولید کردند (اشرفی، ۱۳۸۶، ص ۵) عملاً موفقیت را تجربه کردند.

تبیین چهارم؛ استقلال طلبی؛ یکی از دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی استقلال سیاسی و رهایی از وابستگی به غرب بود (قدر ولایت، ۱۳۸۲). این استقلال طلبی در سایه قطع ریشه‌های فساد، عدم پذیرش سلطه جهانی، احیای هویت مسلمانان و قطع وابستگی فرهنگی دنبال شد (اشرفی، ۱۳۹۶). این استقلال طلبی زمینه خودباوری را فراهم ساخت. امام خمینی ره: «اگر افکار یک ملتی وابستگی به قدرت بزرگی داشته باشد، تمام چیزهای آن ملت، وابستگی پیدا می‌کند. عمده این است که افکار شما آزاد بشود، افکار شما از وابستگی به قدرتهای بزرگ آزاد بشود. اگر افکار شما آزاد شد و باورتان آمد که ما می‌توانیم که صنعتمند و صنعتکار باشیم، خواهید بود (امام‌خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه، ج ۱۴، ص ۳۰۸). در کلام مذکور به خوبی ارتباط عدم وابستگی با خودباوری روشن شده است.

تبیین پنجم، رهایی از ترس: یکی از ریشه‌های نبود خودباوری ترسی بود که در اعماق وجود کشورهای اسلامی رخنه کرده بود. از ترس قدرت‌های بزرگ و ایادی آنها نمی‌توانستند، در جهت خودباوری حرکت کنند. امام ره به خوبی اشاره می‌کند: «یکی از علل عقب ماندگی این کشورها همین بود که صلاً، افکار خودشان را نمی‌گذاشتند که اینها به راه بیندازند و تبلیغات طوری شده بود که می‌ترسیدند اصلاً وارد یک عملی بشوند (امام‌خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۳). انقلاب اسلامی این ترس را از اذهان مردم برطرف کرد. در سایه انقلاب به شجاعت و شهامت رسیدند: «و شما مطمئن باشید که در دراز مدت شما همه کار می‌توانید بکنید. و امیدوارم که مغزها را به کار بیندازند و آن خوف‌هایی که ایجاد کرده بودند در کشور ما، آن را هم کنار بگذارید و با شجاعت وارد بشوید و کار خودتان را انجام بدهید» (امام‌خمینی، ۱۳۶۰، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۴).

با توجه به یافته‌های تجربی و تبیین‌های نظری که ارائه شد، مشخص می‌شود که انقلاب اسلامی نقش اساسی در ایجاد خودباوری علمی داشته و توانسته این روحیه را در بین جوانان ایرانی و جوانان سایر کشورهای اسلامی ایجاد نماید. پژوهش حاضر مانند هر پژوهش دیگری با محدودیت‌هایی روبرو بوده است. از جمله ناتوانی در گردآوری داده‌ها از میان دانشمندان و محققین، به همین دلیل پیشنهاد می‌شود که تحقیق مشابه در

میان دانشمندان و محققین انجام شود که خودباوری علمی آنها تا چه اندازه به پای‌بندی به انقلاب اسلامی در ارتباط است. همچنین یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر فقدان گردآوری داده‌ها از میان کشورهای اسلامی بیشتر است که پیشنهاد پژوهش مشابه در میان پژوهشگران سایر کشورها انجام شود. محدودیت سوم این است که پژوهش حاضر از نوع توصیفی و همبستگی است، پیشنهاد با استفاده از روش‌های آزمایشی یا شبه آزمایشی با گروه گواه این پژوهش تکرار شود.

فهرست منابع

۱. احمدی، عزت‌الله، گروسی‌فرشی، محمدتقی، و شیخ‌علیزاده، سیاوش (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر خودباوری دانش‌آموزان، فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناختی دانشگاه تبریز، دوره ۱، شماره ۲ و ۳، ص ۱۱-۳۱.
۲. امینی، محبوبه (۱۳۷۵). نقش بازدید از موزه‌های فرهنگی در بالابردن آگاهی از فرهنگ ملی اعتماد به نفس و خودباوری، گزارش تحقیق، اداره کل آموزش و پرورش تهران.
۳. تسلیمی، محمدسعید، عابدی‌جعفری، حسن، فرهنگی، علی‌اکبر، و رازنهان، فیروز (۱۳۸۹). مدل اثرگذاری فرهنگ ملی بر کار تیمی در ایران، مجله راهبرد فرهنگ، دوره ۳، شماره ۱۰ و ۱۱، ص ۱۲۷-۱۶۲.
۴. ثانوی فرد، رسول، فرشیدپور، علیرضا، و وکیل‌یزدی، ابراهیم. (۱۳۹۶). نقش راهبردهای خودباوری و کاهنده استرس در کامیابی سازمان. مطالعات مدیریت راهبردی، دوره ۸، شماره ۳۱، ص ۸۳-۱۰۱.
۵. حسینی، محمد، رجبی، مریم، و تیما، پریرا (۱۳۹۴). اضطراب اجتماعی، خود باوری و کارآفرینی زنان سرپرست خانوار تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره). فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۰، شماره ۳۳، ص ۶۵-۸۸.
۶. حسین زاده، علی، صادقی‌ده‌چشمه‌ای، ستار، و زارعی‌شهامت، لیلا (۱۳۹۷). شناسایی و سنخ‌بندی زمینه فرهنگی-اجتماعی توسعه ملت‌ها با تأکید بر دیدگاه نهج البلاغه. پژوهشنامه نهج البلاغه، دوره ۶، شماره ۲۳، ص ۵۹-۷۶.
۷. حمید، نجمه، الماسی، محمد، و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۹۷). تأثیر آموزش مهارت‌های فردی-اجتماعی بر خودباوری و مخاطره‌پذیری دانش‌آموزان پسر پایه اول دوره متوسطه. روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، دوره ۹، شماره ۳۱، ص ۱۹۱-۲۰۲.
۸. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۷). خودباوری، اعتماد به نفس ملی (متن سخنرانی)، نشریه مطالعات قرآنی نامه جامعه، دوره پنجم، شماره ۵۲، ص ۴۵-۴۶.
۹. خمینی، روح‌الله (۱۳۶۰). صحیفه امام، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام.
۱۰. خواستار، حمزه، قلی‌پور، آریز، و پورعزت، علی‌اصغر (۱۳۹۱). مطالعه کیفی و ارائه الگوی خودباوری ملی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، دوره ۲، شماره ۵، ص ۵۷۳-۶۰۲.
۱۱. دارا، جلیل، و کرمی، مصطفی (۱۳۹۲). آزاداندیشی در گفتمان انقلاب اسلامی. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، دوره ۲، شماره ۶، ص ۹۱-۱۲۰.
۱۲. درینی، محمد، طهماسبی‌روشن، ندا، و آقاجانی‌افروزی، علی‌اکبر (۱۴۰۱). بررسی نقش آموزش کارآفرینی و قصد کارآفرینی دانشجویان با نقش میانجی خودباوری، نگرش و ذهنیت در دانشجویان استان مازندران. پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره ۱۶، ش ۵۶، ص ۱۳۳-۱۴۶.
۱۳. رضاییان، علی، دری، بهروز، طبرسا، غلامعلی، و آقایی، علی (۱۳۹۳). تحلیل مؤلفه‌های مدیریت دانش

- بومی و آثار آن بر خودباوری و قابلیت فردی دانشجویان رشته مدیریت. چشم انداز مدیریت دولتی، دوره ۵، شماره ۱۷، ص ۱۵-۳۶.
۱۴. زمانی، محمدرضا (۱۳۸۵). خودباوری علمی و صنعتی، شکستن مرزهای علم و فن‌آوری. کارآفرینان امیرکبیر، دوره ۱۳، ش ۱۳، ص ۴۴-۴۶.
۱۵. سعدی‌پور، اسماعیل، و شجاعی، مریم (۱۳۹۳). رابطه بین اضطراب، خودباوری تحصیلی با انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور شهرستان بجنورد. پژوهشنامه تربیتی، دوره ۳۸، ص ۲، ص ۷۹-۹۴.
۱۶. سنجری، احمدرضا، گلشاهی، بهنام، و عباس‌زاده، ناصر (۱۳۹۹). آسیب شناسی خودباوری و امید در بین کارکنان پایور آجا (مورد مطالعه: دانشگاه های افسری ارتش ج. ا ایران). مدیریت نظامی، دوره ۲۰، شماره ۷۸، ص ۱۵۵-۱۸۹.
۱۷. سیاردوست تبریزی، آرزو، و شکری، امید. (۱۳۹۷). نقش واسطه ای تاب آوری روان شناختی در رابطه ارزیابی های شناختی و حمایت اجتماعی ادراک شده با بهزیستی هیجانی و رفتارهای سلامت در نوجوانان. روانشناسی سلامت، دوره ۷، شماره ۲۶، ص ۷۵-۱۰۰.
۱۸. شیر، طهمورث، جوادی‌نژاد فریبا (۱۳۹۰). اثر رشته تحصیلی بر خودباوری فرهنگی دانشجویان، مجله فرهنگ ارتباطات، دوره ۱۳۹۰، دوره ۱، شماره ۴، ص ۱۴۱-۱۶۳.
۱۹. طهماسبی، رضا، غفاری، حسن، شبانی، مهدی (۱۳۹۳). بررسی آثار خودباوری و عزت نفس بر شکل‌گیری تصویرپردازی درکارکنان بانک سپه، مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۲، شماره ۳، ص ۳۹۹-۴۲۰.
۲۰. فعالی، محمدتقی (۱۳۹۴). خودباوری، چالش‌ها و راهکارها با تاکید بر نگرش دینی، مجله پژوهش‌های اخلاقی، دوره ۶، شماره ۲۰، ص ۵۳-۸۲.
۲۱. قدرت آبادی، لیلا و آل قیس، علیرضا و ملایری، زهرا (۱۳۹۳). خودباوری و میزان تاثیر آن بر اثربخشی کارکنان سازمان، همایش بین المللی مدیریت، تهران، سویلیکا،
<https://civilica.com/doc/۳۴۴۴۵۸>
۲۲. قلی‌پور، آراین، پیران‌نژاد، علی (۱۳۸۶). بررسی اثرهای عدالت در ایجاد و ارتقای خودباوری در نهادهای آموزشی، پژوهشنامه علوم انسانی (ویژه‌نامه جامعه شناسی)، دوره ۱۳، شماره ۵۳، ص ۳۵۷-۳۷۴.
۲۳. قوام آبادی، محمدغلام، مرتضوی نژاد، سیدمهدی، نوروزی، سمیه، جوادی، مجتبی، نانی، سعید، و عبدالحسین زاده، محمد. (۱۳۹۴). الگوی مرجعیت علمی در جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانات مقام معظم رهبری. مطالعات راهبردی بسیج، دوره ۱۸، شماره ۶۸، ص ۵-۳۰.
۲۴. گزارش (۱۳۸۶). صادرات غیر نفتی اوج خودباوری ملی، نشریه صنعت وکارآفرینی، دوره ۴، شماره ۲۲، ص ۱۹-۲۲.
۲۵. مبینی‌دهکردی، علی، چگنی، علی (۱۳۸۹). راهبردهای توسعه اعتماد به نفس ملی از دیدگاه امام خمینی

(ره)، مطالعات دفاعی استراتژیک، دوه ۱۲، شماره ۳۹، ص ۳۳-۸۰.

۲۶. مهدوی نژاد، غلامحسین (۱۳۷۶). راهکارهای تقویت خودباوری در مجامع علمی و دانشگاهی از دیدگاه

قرآن و روایات، مجله مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، دوره ۱۱، شماره ۲، ص ۸۱-۹۹.

۲۷. مهری، لاله، افتخار سعادی، زهرا، همایی، رضوان، بختیارپور، سعید (۱۳۹۹). طراحی و آزمون الگویی از

اثر خودباوری تحصیلی و هیجانات تحصیلی بر عملکرد تحصیلی با در نظر گرفتن نقش واسطه‌ای انگیزش

تحصیلی در دانشجویان، آموزش و ارزشیابی، دوره ۱۳، شماره ۴۹، ص ۱۳-۳۶.

۲۸. میلانی، جمیل (۱۳۹۴). اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالشهای تحقق آن، مجله

اقتصادی، دوره ۱۵، شماره ۷ و ۸، ص ۵-۲۲.

۲۹. نخعی، سمیه، امینی‌صفت، فاطمه، صفایی‌مجد، معصومه، ایمانخواه، رضا (۱۴۰۱). بررسی رابطه‌ی افکار

مثبت با خودباوری و یادگیری فعال، مجله ایده‌های نوین روانشناسی، دوره ۱۳، شماره ۱۷، ص ۱-۱۰.

۳۰. نوری، فریده، میرشاه‌جعفری، ابراهیم، و سعادتمند زهره. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین خودباوری تحصیلی با

پیشرفت تحصیلی در درس فیزیک مبتنی بر انگیزه تحصیلی. مجله پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، دوره ۱۲،

شماره ۴۶، ص ۷۵-۸۹.

۳۱. طاهری، سیدمهدی و حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۹۷). چکیده مقالات همایش بین‌المللی بازخوانی آثار

علمی و فرهنگی انقلاب اسلامی ایران، مجتمع آموزش عالی علوم انسانی اسلامی جامعة المصطفی، قم،

مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.

